

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για το Διεθνές Έτος Πλανήτη Γη (2008-2009), οι ειδικοί επιστήμονες Αντωνίνα Παπαθανάσογλου και Μαρία-Μυρτώ Παινέση κλήθηκαν να συμμετάσχουν με εισήγηση, ως εκπρόσωποι του Συνηγόρου του Πολίτη, στην ημερίδα «*Ο Κόσμος των Σπηλαίων: Έρευνα και Προστασία*», η οποία συνδιοργανώθηκε από την Εφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας Β. Ελλάδας και την Εταιρεία Σπηλαιολογικών Ερευνών Θεσσαλίας «Ο Χείρων» στη Νέα Ιωνία Βόλου στις 24 Μαΐου 2008. Η εισήγηση είχε ως τίτλο: «*Τα σπήλαια ως πολυδιάστατο περιβαλλοντικό αγαθό: Ανάλυση του νομικού πλαισίου έρευνας και προστασίας, καθώς και ζητημάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή αυτού*». Με δεδομένο ότι τα σπήλαια αποτελούν χαρακτηριστικό πολυδιάστατο προστατευτέο περιβαλλοντικό αγαθό, καθώς εμφανίζουν ενδιαφέρον, πρωτίστως ως γεωλογικοί σχηματισμοί, αλλά και ενδεχομένως ως φορείς αυτοτελούς βιολογικής, αρχαιολογικής, ιστορικής και αισθητικής αξίας, αναπτύχθηκαν οι διάφορες πτυχές του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου.

Σύμφωνα με τη «Διεθνή Σύμβαση εις Παρισίους της 23^{ης} Νοεμβρίου 1972» (*Δια την προστασίαν της παγκοσμίου πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς*), τα σπήλαια, αφενός χαρακτηρίζονται ως μνημεία και περιλαμβάνονται στην πολιτιστική κληρονομιά και αφετέρου θεωρούνται, ακόμα και αν δεν αναφέρονται ρητώς, ως φυσική κληρονομιά, καθώς αποτελούν γεωλογικούς σχηματισμούς άξιους προστασίας. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δυστυχώς, δεν υφίσταται θεσμοθετημένη προστασία του «*καρστ*» και κατ' επέκταση των σπηλαίων, τα οποία μπορούμε να δεχτούμε ότι προστατεύονται μόνο μέσω της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το τοπίο και της οδηγίας για την προστασία των υπογείων υδάτων. Περαιτέρω, στο εσωτερικό δίκαιο και ειδικότερα κατά το αρθρ. 19 παρ. 4 του ν. 1650/86, τα σπήλαια περιλαμβάνονται στους προστατευόμενους φυσικούς σχηματισμούς. Επιπροσθέτως, ο αρχαιολογικός νόμος (3028/02) εντάσσει στα αρχαία μνημεία τα σπήλαια και τα παλαιοντολογικά κατάλοιπα για τα οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι συνδέονται με την ανθρώπινη ύπαρξη.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο γεγονός ότι τα έργα τουριστικής αξιοποίησης σπηλαίων δεν περιλαμβάνονται στους πίνακες κατάταξης των έργων που προβλέπονται στην υπουργική απόφαση 15393/2332/02 (*περί κατάταξης έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες σύμφωνα με το αρθρ. 3 του ν. 1650/86*) και ως εκ τούτου δεν προβλέπεται υποχρέωση σύνταξης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Οι ανωτέρω νομοθετικές ελλείψεις αποτελούν και τη βασική αιτία της αδράνειας των υπηρεσιών του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε σε ζητήματα σπηλαίων, το οποίο είναι το καθ' ύλην αρμόδιο υπουργείο για την προστασία του περιβάλλοντος. Το κενό αυτό καλύπτει, εν μέρει, η δραστηριοποίηση των Εφορειών Παλαιοανθρωπολογίας – Σπηλαιολογίας του Υπουργείου Πολιτισμού σε όλα ανεξαιρέτως τα σπήλαια, χωρίς, όμως να υφίσταται πάντα το απαραίτητο νομοθετικό έρεισμα, εφόσον ο αρχαιολογικός νόμος εντάσσει στα αρχαία μνημεία και άρα στην αρμοδιότητα του ΥΠΠΟ, μόνο τα σπήλαια που σχετίζονται με την ανθρώπινη ύπαρξη.

Επίσης, επισημάνθηκε ότι απουσιάζουν ειδικότερες διατάξεις προστασίας των γεωμορφών και των γεωτόπων και ότι οι φυσικοί σχηματισμοί προστατεύονται μόνο παρεμπιπτόντως, δηλαδή μέσω της μεμονωμένης προστασίας ορισμένου είδους πανίδας ή χλωρίδας, χωρίς να προστατεύεται αυτοτελώς το αβιοτικό περιβάλλον τους. Στην περίπτωση που η ανθρώπινη παρέμβαση στο σπήλαιο είναι επιτρεπτή, καθίσταται αναγκαία η εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών για την προστασία των

ειδών και του βιοτόπου τους, οι οποίες θα πρέπει να υποβάλλονται προς έγκριση στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Φυσικά στην έννοια της προστασίας του περιβάλλοντος των σπηλαίων εμπεριέχεται και ο τομέας της έρευνας. Επιστημονικά δεν υφίσταται νομικό πλαίσιο που να θεσμοθετεί τα επιμέρους στάδια της έρευνας, από τον εντοπισμό ως και την αναλυτική επιστημονική μελέτη του βιοτικού και αβιοτικού περιβάλλοντος του σπηλαίου. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απουσία ενιαίων και πάγιων κριτηρίων και πρακτικών επιστημονικής σπηλαιολογικής έρευνας.